

THE ROLE OF FOREIGN EXPERIENCES IN PROMOTING PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Bakhodir Muratovich Ishankulov

Teacher of the Institute of Retraining and Advanced
Training of Specialists in Physical Education and Sports

ABSTRACT

One of the factors driving the development of many developed countries of the world is the competition between sports clubs.

Keywords: Physical education, mass sports, experience of foreign countries, sports clubs.

JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI OMMAVIYLASHTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARNING O'RNI

Baxodir Muratovich Ishankulov

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta
tayyorlash va malakasini oshirish instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Dunyoning taraqqiy etgan ko'pgina mamlakatlari rivojlanishiga turtki bo'layotgan omillardan biri bu sport klublari o'rtasidagi raqobatdir.

Kalit so'zlar: Jismoniy tarbiya, ommaviy sport, xorijiy mamlakatlar tajribasi, sport klublar

“Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-iyundagi Qarorini [1] hayotga izchil tadbir qilish jamiyatda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, respublikamizning barcha hududlarida aholi va yoshlar o'rtasida sport musobaqalarini tashkil etish, sport bilan muntazam shug'ullanishga keng jalb etish, shuningdek jismoniy tarbiya va sport sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlash, sport inshootlarining yil davomida uzluksiz faoliyat yuritishini ta'minlash, ulardan samarali foydalanish, moddiy-texnika bazaning holatini mustahkamlash, sport anjomlari va uskunalari bilan jihozlash borasidagi keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Agarda xorijiy mamlakatlar tajribasini ko'radigan bo'lsak xorijiy mamlakatlarda jismoniy tarbiya darslarini o'qitish sifatini oshirish borasida maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. Dastur asosida keng ko'lamli o'quv ishlari, belgilangan talab muhiti, talabalarning ijodiy va ish qobiliyatlari hamda mustaqil ishlarini tashkil etish belgilab qo'yilgan. Jismoniy tarbiya darslarini o'qitish sifatini oshirish asosida talabalarni qo'llab-quvvatlash va ko'nikmalarni rivojlantirish dasturda belgilab qo'yilgan.

Shuningdek, XXI-asrda yoshlarga innovatsion ta'lim berish yo'llari ham belgilab olingan bo'lib, yangi g'oya va nazariyalarni shakllanishida asosiy ahamiyatga ega. Qolaversa, talabalarni jismoniy tarbiya va sport musobaqalarini tashkil etish va o'z faoliyati natajalariga ega bo'lishga undaydi.

Xorijiy mamlakatlarda ishlab chiqilgan jismoniy tarbiya darslarini o'qitish sifatini oshirish borasida maxsus dasturlar keng ommaga mo'ljallangan bo'lib, jismoniy tarbiya va sport ta'limini rivojlantirish asosida an'anaviy dastur qabul qilingan. "Bir me'yor hammaga mos" shiori ostida rivojlantiruvchi mezon sifatida xizmat qilmoqda. Bu esa mutanosib ravishda barcha talabalarning jismoniy rivojlanishiga, imkoniyat va o'z qobiliyatlarini ishga solishga undaydi. Bunga asosan har bir shaxs uchun maxsus yo'naltiruvchi dasturlar ishlab chiqiladi. Sport inson hayotining barcha bosqichlarida sog'liq va faol hayot tarzini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlash mumkin [2]. Albatta, jismoniy tarbiya turli sport maktablari va boshqa xizmat ko'rsatuvchi klublar bilan o'zaro aloqalarni yo'lga quyishda hayotning barcha jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etgan bo'lsa, sport aynan sog'liqni saqlash hamda sport ta'limi natijalarini qo'lga kiritishda va insonning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida katta ahamiyatga egadir.

Sifat aynan sport ta'lim sohasi rivojining asosiy garovi hisoblanadi. Sport klublari o'rtasida keskin raqobat muhitining shakllanganligi, aynan sport klublari oldida turgan asosiy vazifa sifatida raqobatbardosh sportchilarni tayyorlashda o'z dolzarbligini belgilab beradi. Sportchilarni tayyorlashda mashg'ulot olib borish sifatini yaxshilash, sport klublari oldidagi muhim masalalaridan hisoblanadi.

Globalashuv sharoiti - stabil va strategik muammolardan biri bo'lib, sport klublarida sportchilarni tayyorlash sifatini yaxshilashdagi muammolarni tubdan hal etishga bog'liqdir. Sport klublarida sportchilarni tayyorlashda sifatni yaxshilash jarayoni sportchini yoshligidan shug'ullantirib va chiniqtirishdan tortib, to jahon arenalarida chiqib yuqori o'rinlarni qo'lga kiritishda sifatli amaliy xizmatlarini ko'rsatish ham zarur masalalardan biridir.

Dunyoning taraqqiy etgan ko'pgina mamlakatlari rivojlanishga turtki bo'layotgan omil asosan sport klublari o'rtasidagi raqobatdir. Rivojlangan davlatlar xususan, Amerika qo'shma shtatlari, Yevropa davlatlari, Yaponiya, Janubiy Koreya, Xitoy va Rossiya davlatlarida kuchli sportchilarning etishib chiqayotganligi va raqobatning kuchliligi evaziga sport klublari o'rtasida yuqori natijaga erishilmoqda. Shu bilan bir qatorda sport biznesida ham muhim o'zgarishlar ro'y bermoqda.

Professional sportni tartibga solishda o'ziga xos xususiyatlarini tushunish uchun, me'yoriy hujjatlari va mahalliy belgilangan qoidalarga, jumladan, huquqiy hujjatlar tizimiga asoslangan professional ligalar tuzilishini ko'rish mumkin va u besh elementlardan iborat (Futbol sport turi misolida):

sportchilar jamoani tanlashi;

sportchilar jamoasini saqlab qolishi;

nazorat qilish;

jamoalar va sportchilar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish va nizolarni hal qilish;

sportchilarni transfer qilish.

Sportchilar jamoani tanlab ular bilan shartnoma imzolashi mumkin. Boshqa so'zlar bilan aytganda, sportchi o'z faoliyatini o'zi qiziqtiradigan klubida olib borish huquqiga ega. Klub rahbariyati sportchini fuqarolik huquqlarini kafolatlash va raqobatbardosh jamoa, ligalarda muvozanat saqlash imkonini beradigan maxsus tizimi uchun sportchilarni ishga jalb etadilar. Klublarga shartnoma asosida qabul qilingan sportchilar jamoa tomondan quyiladigan talablarni bajarishi lozim bo'ladi.

Hozirgi kunda, Professional sport tobora keng tarqalib bormoqda. XX asrning o'rtalaridan boshlab mashhur sport turlari va sport o'yinlari - futbol, xokkey, basketbol, boks, velosport va yana bir qancha sport turlari bo'yicha milliy ligalarni, professional sportga ixtisoslashgan yirik firmalar va monopoliyalarni yaratish bilan ajralib turadi. So'nggi yillarda professional sportchilarning ishi qonun bilan tartibga solindi, ular mehnat huquqlari va kafolatlarini shartnomalar, pensiya ta'minoti shaklida oladilar va hatto o'z kasaba uyushmalariga ega bo'ldilar. Ammo professional sport jismoniy tarbiya emas, balki bozor iqtisodiyoti qonunlariga ko'ra ko'proq rivojlanib bormoqda.

Albatta bu holat, ehtimol, murabbiylar mehnatini moddiy mukofotlashni baholash va amaliyotidagi qarama-qarshi tendentsiyalarning aksi bo'lishi mumkin. Shuningdek, bolalar va o'smirlar, yoshlar va kattalar sportini tashkil etishning nomukammal tuzilishi, sportchilar bilan mashg'ulot va o'quv jarayonlarini qurishda uzluksizlikning yo'qligi ham sabab bo'ladi. Murabbiylar bolalarni kelgan paytdan boshlab jahon darajasidagi sportchilarga aylunguna qadar mashg'ulot o'tadilar. Qo'shimcha daromad olish uchun murabbiylar va sportchilarning iloji boricha tezroq yuqori sport yutuqlari erishishlari lozim bo'ladi.

Bugungi kunga qadar malakali murabbiylar muammosi davom etmoqda. Sportdagi ko'plab mutaxassislarining darajasi juda past. Bir vaqtlar ularning deyarli barchasi yaxshi sportchilar edi, ammo yaxshi sportchi bir kechada murabbiyga aylana olmaydi, tegishli ma'lumotga ega emas va natijada o'quv jarayonini tashkil etish, fiziologiya, psixologiya sohasida ma'lum bilimlarga ega emas va nihoyat ma'lum madaniy darajaga ega emas.

Ushbu vaziyatni to'g'irlash uchun ba'zi sport federatsiyalari murabbiylarni litsenziyalash va akkreditatsiya qilish bo'yicha maxsus dasturni amalga oshirishga qaror qilishdi.

Murabbiylarni sertifikatlash Rossiya federatsiyasi ta'sis ob'ektlarining idoraviy hujjatlari asosida amalga oshiriladi. Masalan, Kemerovo viloyati yoshlar siyosati va sport departamenti Sport bo'yicha murabbiylar-o'qituvchilar, jismoniy tarbiya va sport, davlat va munitsipal ta'lim muassasalari, Kemerovo viloyati jismoniy tarbiya va sport tashkilotlarining o'qituvchi-metodistlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlaydi.

Malaka toifalari murabbiylar va metodist o'qituvchilarga besh yil muddatga beriladi. Uchta toifalar mavjud: ikkinchi, birinchi va eng yuqori.

Murabbiylarga malaka toifasi sport mashg'ulotlari bosqichidan qat'iy nazar, sportchi bilan kamida ikki yil ishlash sharti bilan sportchining chiqishlari natijalariga ko'ra belgilanadi.

Murabbiy jismoniy tarbiya va sport muassasasidan ko'chib o'tganda, ilgari tayinlangan malaka toifasi bir yil muddatga saqlanadi.

Ba'zi sport turlarida murabbiylarni akkreditatsiya qilish va litsenziyalash tizimi mavjud.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 3-iyundagi Qarorini.
2. Imomova, D. A., Ortikova, M. I., & Ishonqulov, B. M. (2015). The part of heredity in bringing up the conmissar people. In The Fifth European Conference on Biology and Medical Sciences (pp. 6-9).
3. Камалова, Ш. У., Мунарова, Р. У., Ахмедова, Н. А., & Эшонкулов, Б. М. (2015). Педагогические взгляды Абу Али ибн Сины (Авиценны). Молодой ученый, (9), 1068-1070.

4. Ishongulov, B. M. (2020). FACTORS INFLUENCING EXPLOSIVE POWER IN WRESTLERS. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(4), 439-444.
5. Azamat Oltinbekovich Berdanov (2022). Jismoniy tarbiyaning talabalar kasbiy tarbiyasida va talaba shaxsining ijtimoiy madaniy rivojlanishda tutgan ahamiyati. Science and Education, 3 (3), 424-430.
6. Imomova, D. (2020). Ontogenetic Structure Cenopopulations of *Spiraea hypericifolia* L. in Turkestan Ridge (Uzbekistan). Архив Научных Публикаций JSPI.
7. Abdiyeva Komila Suvonqulovna. (2020). Ta'lim sifat samaradorligini oshirishda xalqaro tajribalardan foydalanish. Oriental Art and Culture, (III), 383-389.